

Teatrul și evenimentul teatral

Circulă acuma, de la o vreme, ideea de eveniment teatral. Circulă cu mare stăruință. „Cutare spectacol a fost un eveniment teatral“, „stagiunea actuală n-a prea avut evenimente teatrale“, „să facem din fiecare premieră un eveniment teatral“.

Să facem, și eu zic, evenimente teatrale: dar cum? Să facem, aplaud și eu, evenimente teatrale; dar nu cumva cerem evenimente fiindcă ne-am plictisit de teatrul de rutină; ori fiindcă nu mai sesizăm calitatea decât sub învelișul evenimentului; ori fiindcă pur și simplu nu mai avem poftă de teatru?

Eu am văzut cum se fac evenimentele teatrale. Când apare cutare regizor pe afix evenimentul e asigurat. De ce? Pentru că lucrează bine, mult, enorm de mult (un an, doi ani), bagă de la el un fosfor sau un magneziu special și pînă la urmă vezi, teribil de cizelat, un lucru la care nu te așteptai deloc. Iacă evenimentul! Acuma, că e pusă mai multă gîndire sau mai multă slobodă imaginație, mai multă cultură sau mai multă frecventare a revistelor și teatrelor străine, un mai acut simț al detaliului de viață sau o încifrătoare simbolistică vană, e o altă poveste. Important e că actul teatral nu e ca oricare, în orice caz nu e ca oricare din cele cunoscute, de noi, aici. Și asta, într-un fel, e bine. Merge lumea să vadă, mai învață, mai contestă... Hotărît, sînt pentru evenimente!

Dar de ce avem nevoie de evenimente? Pentru că teatrul s-a mai banalizat. Pentru că publicul, răsfațatul, chematul, poftitul, trasul de mîneacă, telesaturatul, s-a mai blazat. Iar actorii, destul de hărțuiți pe alocuri, s-au mai afanisit, au lăsat-o mai moale, nu mai cred decât în evenimente.

Dar de ce se întîmplă toate acestea?

Sigur, fiecare are un răspuns al lui. Și cel mai comod răspuns e că nu e adevărat, nu se întîmplă, toată stagiunea e plină de evenimente. Eh, e ușor de spus și de scris, dar ar mai trebui și dovedit...

Alții vor spune că evenimentele, cum e normal, trebuie să fie puține, fiindcă altfel nu mai sînt „de excepție“ (azi nu mai zice nimeni „excepțional“; dacă nu zici „de excepție“, ești depășit, hîrbuit), nu mai au cum să tranșeze asupra amorfului, n-au, cum s-ar spune, substanță de contrast. Bună și teoria asta, care condamnă nouă zecimi din producția teatrală la mediocritate, pe motiv că prea sînt în firea lucrurilor.

Alții spun că eveniment e noul, și tot ce nu-i eveniment e vechi. Și, firește, tot ce e vechi e prost. Și atunci, firește, tot ce e nou e bun. Teoria asta are măcar avantajul că e categorică. Nu se incurcă în nuanțe. De-aici mai e un pas pe care-l fac radicalii

tinerei (chiar dacă au trecut, cu barbă cu tot, peste 30 de ani) ; tot ce e tânăr e nou, tot ce e nou e bun, deci tot ce e tânăr e bun. O li, Dar tot ce e tânăr iubătrinește, evenimentul nu e viager, hélas ! Am văzut și evenimente care au murit ca fuzeele trase din greșeală înainte de sărbătoare : surpriză și fum...

Ce să facem, n-avem meru veritabile evenimente, și stagiunea aceasta, după câte știu, n-am prea avut deloc... Nici măcar un biet scandal acolo, succedaneul evenimentului. S-au pus înapoi, în liniște, piesele „perfectibile”, celelalte, neperfectibilele, nu mai miros...Aurorii contestați sau contestatari capătă, pe rînd, aura publicității, drumul evenimentului, prin partea asta, se îngustează. Criticii de truculență și poați stau bine în mijlocul evenimentelor, lumea s-a obișnuit și cu ei, lamele lor scînteietoare n-au mai tăiat de mult nici un cap, nici n-au aplicat, cu latul, pe umăr, vreo investiură. Iar criticii constructive-eseiști își scriu înainte cazaniile fără să tulbure mișcarea teatrală (dacă mișcare e cuvîntul). Nici pe aceea nu se strecoară evenimentul. Înfine, criticii dogmatici, eiți au mai rămas, așteaptă, nesiguri pe ei, să li se reconfirme linia, să izbească în estetism după ce toată lumea l-a părăsit.

Setea de evenimentul teatral este — dacă mi se permite o interpretare dialectică —fuga de non-evenimentul teatral. Adică de inflația teatrală cu camelotă. Sau pur și simplu de inflația teatrală. Iar inflația este azvîrlirea pe piață a unui produs care ar trebui să fie rar, în condiții de desfacere de larg consum.

Aici este o confuzie. Și o simplificare excesivă. Confuzia este între produsul necesar vieții și produsul necesar spiritului și sufletului. Toată lumea are nevoie reală de pîine, de roși, de ouă, de carne — e bine să se producă tot mai mult. De cultură are toată lumea *virtual* nevoie, unii pot trăi foarte bine fără ea. Pîinea, ouăle trebuie puse la dispoziție, difuzate ; la teatru omul trebuie chemat, sedus. Pîinea, carnea, trebuie făcute să ajungă în cele mai mici coltoane ; teatrul, după părerea mea, nu.

Și după asta, vine simplificarea : spectatorul care a văzut teatrul e culturalizat, salvat. Ce bine ar fi, și ce ușor ! Dar spectatorul care a văzut un teatru nepotrivit, în condiții rudimentare, de extrem confort, dus pînă la el în bătătură sau în tîrlă, poate să capete sentimentul invers, că teatrul e lucru de nimic, de doi bani, că actorii sînt niște măscărici deșelați de atita alergătură, și că face el, spectatorul, un hafir că vine și se „culturalizează”. Că deci cultura nu e departe de ouă și de brînză ;iei un bilet și o consumi. Sau iei un bilet — cum se întîmplă — și n-o mai consumi. Dar te bifează că ai împlinit sarcina culturală.

Cine are nevoie de un asemenea cîștig ? Hotărît, nimeni. Ba da, totuși : unii directori de teatru, străjuți de unele organe financiare, tolerați de unele organe administrativ-statistice. Și atuncea vezi, cum am văzut eu în mai multe județe, actori alergînd năuci de colo pînă colo, la dracu în praznic, să facă și „matineu și seara”, chit că la matineu vin 50 de oameni, dar se socotește la rubrica „numărul de spectacole”, se dau prime sau se drămuiesc salarii.

Mai sind aceia actori, artiști, mai este acela teatru, eveniment ? Ce fel de eveniment, de simț al evenimentului, afară de o justificată invidie pe colegii lor mai feriți de hărțuie, să aștepti de la asemenea trupă ? Ce fel de simț de eveniment să mai aibă spectatorii molestați de o asemenea bunăvoință culturală, deserviți la domiciliu și cînd vor și cînd nu vor ?

Aici sînt de făcut niște corecțiuni, cum s-au făcut și în alte domenii. Magistratul a fost îmbrăcat din nou în togă, și ședința în solemnităte. Nimeni nu mai concepe astăzi ca un tribunal să se urce în autobuz și să meargă să împartă dreptate prin cătune, aducînd lumea cu toba. Dimpotrivă, justițiabilul apare în fața unui tribunal, popular dar solemn, și ziua aceea constituie un eveniment pentru el.

Evenimente erau pentru noi și spectacolele de teatru. Și cred că asta trebuie să redevină. Nu teatrul să umble cerșetor pe la ușile spectatorilor, ci spectatorul să-și caute și să-și găsească, cu osteneală, locul în teatru, în solemnitătea spectacolului. Teatrul popular ambulant, rudă cu Commedia dell'arte, e altceva. El e evanescent în toată lumea, odată cu repertoriul său, Brezaia sau Vicleimul, și nimic nu împiedică trupele să facă și turnee cu adevărat populare.

Dar stima pentru teatru trebuie păstrată la o cotă înaltă și ferită de păcătoase expediente.

Atunci nu vom mai ahtia atîta după evenimente și nu le vom mai căuta în violentarea legilor teatrului, și nu vom mai sprijini viața teatrului pe producții „de excepție”. Sigur, regizorii buni vor pune bine, iar cei slabi mai puțin bine ; tot așa și dramaturgii vor scrie unii mai bine și alții mai prost, iar actorii vor fi inegali și ei. Dar măcar Teatrul va rămîne un lucru mare și va face acest serviciu extraordinar de a ridica spiritele, nu de a coborî pînă la ele, de a atrage, nu de a tapa.

Și atunci poate vom descoperi că și lucruri mai puțin alambicate, astăzi pierdute în noianul inflaționist și fără ecou al prestărilor culturale ale teatrului, înecate acolo sub rigorile obligațiilor financiaro-statistice, sînt de fapt evenimente teatrale...